

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

FEATURES OF MODERN PROCESSES OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE BUDGET POLICY OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE TERRITORY

В статті обґрунтовано та підтверджено, що бюджетна політика соціально-економічного розвитку - це самостійна система, покликана сприяти реалізації досягнень стратегічних і тактичних цілей кожної території. Це означає, що її формування повинно відбуватися з дотриманням загальнодержавних стандартів, при цьому регіональні інтереси повинні бути враховані, інакше, надмірна залежність місцевих бюджетів від «центру» призведе до втрати перспектив розвитку територій. Автор вважає, що органи місцевого самоврядування повинні набути статусу реальних господарів території. Результати дослідження доводять, що науково-обґрунтований підхід до формування регіональної бюджетної політики дозволить раціонально використовувати сукупність взаємодіючих механізмів розвитку людського потенціалу, модернізації економіки, стійкого соціально-економічного розвитку, екологічної безпеки, а також інноваційного механізму з метою забезпечення вищого рівня життя населення.

The article substantiates and confirms that the budget policy of socio-economic development is an independent system designed to promote the achievement of the strategic and tactical goals of each territory. This means that its formation should take place in compliance with national standards, while regional interests should be taken into account; otherwise, the excessive dependence of local budgets on the «center» will lead to the loss of prospects for the development of territories. The author believes that local self-government bodies should acquire the status of real owners of the territory, which have all necessary powers and financial and economic resources that will allow themselves to solve local problems and effectively carry out all delegated functions of the state in order to ensure socio-economic stability and qualitative development of territories. Local authorities should get the position of real actors subject to the implementation of democratic principles at all levels of government, in addition, it is necessary to continuously improve the mechanism of fiscal decentralization in the context of European integration and globalization.

Інна Жук
к. е. н., доцент
кафедри фінансів,
банківської та
страхової справи
ПрАТ
«Міжрегіональна
академія
управління
персоналом»

Inna Zhuk
PhD,
Associate
professor

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ

The results of the research prove that a scientifically grounded approach to the formation of regional budget policy will allow us to use a rational use of a set of interacting mechanisms of development of human potential, modernization of the economy, sustainable socio-economic development, environmental safety, and also an innovative mechanism in order to provide a higher standard of living for the population.

Ключові слова: бюджетна політика, місцевий (регіональний) бюджет, бюджетний механізм, органи місцевого самоврядування.

Keywords: budget policy, local (regional) budget, budgetary mechanism, bodies of local self-government.

Вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток важко переоцінити: вона є дієвим інструментом досягнення конкурентоспроможності країни в світовому економічному просторі. Формування бюджетної політики соціально-економічного розвитку - це процес прийняття управлінських рішень, щодо забезпечення цілеспрямованого впливу на місцеві бюджети, шляхом затвердження основних напрямів бюджетної політики на певний період з метою досягнення встановлених пріоритетів у стратегіях соціально-економічного розвитку території.

Місцеві (регіональні) бюджети формуються та реалізуються в рамках задекларованої бюджетної політики. Відповідно, бюджетна політика реалізується через бюджетний механізм. На переконання, доцільно розглянути поняття бюджетної політики, яка є реальним відображенням стратегії і тактики державних органів влади та місцевого самоврядування у бюджетній сфері [8]. В «Економічній енциклопедії» наводиться таке визначення: «Бюджетна політика – інструмент регулювання економіки для підтримання певного рівня ВВП, зайнятості та соціального забезпечення» [6, с. 123], хоча це визначення є досить дискусійним, оскільки, на нашу думку, регулювання як сукупність певних важелів впливу є способом реалізації політики, а не політика є інструментом регулювання. О.Д. Василик тлумачить бюджетну політику як сукупність заходів держави з організації та використання фінансів задля забезпечення економічного і соціального розвитку [3], хоча вказане визначення, на наше переконання, розкриває сутність фінансової політики і не вказує на особливості політики

саме у сфері реалізації бюджету як економічної категорії.

Також вагомий внесок у дослідження бюджетної політики, зокрема її теоретико-методологічний підхід зробили зарубіжні та вітчизняні вчені, а саме: Дж. М. Кейнс, У. Петті, Д. Рікардо, А.Сміт, О. Василик, Г. Возняк, Є. Галушка, Т. Єфименко, І. Запатріна, О. Кириленко, В. Кравченко, В. Опарін, О. Сунцова, І. Чугунов, С. Юрій, В. Федосов та ін.

Відповідно до запропонованого теоретико-методологічного підходу, бюджетна політика соціально-економічного розвитку, реалізуючи функції держави, виступає в єдності із соціально-економічною стратегією і тактикою держави, спрямованою на розвиток, що гарантує існування функціонального зв'язку та єдність цілей і завдань. Водночас, бюджетна політика соціально-економічного розвитку - це самостійна система, покликана сприяти реалізації досягнень стратегічних і тактичних цілей кожної території зокрема. Це означає, що її формування повинно відбуватися з дотриманням загальнодержавних стандартів, при цьому регіональні інтереси повинні бути враховані, інакше, надмірна залежність місцевих бюджетів від «центру» призведе до втрати перспектив розвитку територій.

Мета статті – навести результати проведених досліджень, щодо впливу бюджетної політики на соціально-економічний розвиток певної території.

Вимоги, які висуваються до бюджетної політики при її плануванні, насамперед, це передбачуваність та забезпечення фінансової і соціально-економічної стабільності. Деякі

автори зазначають, про те, що «у демократичному суспільстві бюджет і бюджетна політика формуються як результат складного процесу взаємодії інтересів і пристрастей економічного, соціального, політичного і культурного характеру» [1].

В Україні бюджетна політика, як інструмент державного регулювання соціально-економічних процесів на місцях, є не до кінця дослідженою, а отже питання перспективного бюджетного планування, яке зводиться до розробки напрямів формування та використання бюджетних коштів відповідно до завдань соціально-економічного розвитку, а відтак і розробка та запровадження бюджетної стратегії певних територій як інструменту забезпечення їх зростання, є вимогою часу та потребує додаткового вивчення. В контексті зазначеного, саме ці питання набувають особливого значення.

Формування бюджетної політики територій, лежить в правовому полі бюджетної політики країни, напрями якої визначаються посланням Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє

становище, згідно з якими Міністерство фінансів України відповідно до визначених Президентом пріоритетів бюджетної політики, розробляє Основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний період та подає на розгляд КМУ [2]. Бюджетні повноваження органів місцевого самоврядування визначаються БКУ [2], Законом України про державний бюджет на відповідний період, Законом України «Про місцеве самоврядування» [7], рішеннями місцевих рад та локальними актами. Логіка формування бюджетної політики регіонального розвитку узгоджується із загальною моделлю формування бюджетної політики країни та підпорядковується загальному алгоритму прийняття рішень (рис.1).

Заходи, які фінансуються із бюджету, мають не однакову цінність для громадян, тому існує поняття пріоритетності, відповідно до якої і враховують інтереси суспільства при формуванні бюджетної політики. Формування бюджетної політики розпочинається, насамперед, із визначення пріоритетів на наступний (чи декілька наступних) періодів, які будуть досягнуті при її реалізації.

Президент України:	Підписує Закон України про державний бюджет; Закон Про внесення змін до закону про державний бюджет та ін. законів; має право вето та повернення на повторний розгляд
ВРУ, ВР АРК, місцеві ради	Визначають бюджетну політику; затверджують показники соціально-економ, розвитку країни; розглядають і затверджують бюджет; звіт про виконання бюджету; контролюють виконання рішень про бюджет
Комітет ВРУ з питань бюджету	Приймає рішення щодо бюджетних законопроектів; узагальнює висновки інших комітетів щодо закону про державний бюджет; заслуховує інформацію щодо виконання бюджетних повноважень на всіх стадіях бюджетного процесу
КМУ, МФУ	Розробляє Основні напрями бюджетної політики, проект Закону про Державний бюджет України; забезпечує виконання бюджету; розраховує показники зведеного бюджету; приймає рішення щодо здійснення запозичень; готує проекти нормативів бюджетної забезпеченості; здійснює обслуговування державного боргу
НБУ	Визначає основні напрями грошово-кредитної політики; готує пропозиції до проекту закону Про державний бюджет;

Рис. 1 Послідовність прийняття рішень щодо формування бюджетної політики

Саме характер та комплекс важелів регіональної податкової політики визначають масштаби виробництва економічних благ, підприємницьку та інвестиційну активність, підвищення рівня зайнятості, рівень доходу та матеріального добробуту, якість життя населення, а також можливість розвитку соціальної сфери та інфраструктури територій. Відповідно до чинного податкового законодавства країни (ПКУ) [10], регіони мають можливість формувати свої доходи за рахунок стягнення деяких видів податків і зборів. Сьогодні до місцевих податків відносять: єдиний податок для юридичних осіб; єдиний податок для фізичних осіб; транспортний податок; єдиний податок для сільськогосподарських виробників (IV група); податок на нерухоме майно; плата за землю (у складі податку на майно).

Чинне податкове законодавство до місцевих зборів відносить: збір за впровадження деяких видів підприємницької діяльності; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір. На превеликий жаль, сьогоднішні реалії вказують на те, що місцеві податки та збори не забезпечують у повному обсязі фінансові потреби місцевих органів влади (самоврядування), а отже унеможливають повноцінну реалізацію визначених завдань.

Ефективність податкової системи передусім визначається створенням доцільних та гнучких інструментів оподаткування, які дозволяють коректно та адекватно реагувати на фінансово-економічну ситуацію і належним чином реалізовувати регулюючу та фіскальну функції податків (зборів). Забезпечення місцевих бюджетів надійними та стабільними джерелами формування доходів потребує від органів місцевого самоврядування та інших органів державної влади невідкладного впровадження системи дієвих заходів, які спрямовані на удосконалення бюджетного та податкового законодавства, що в свою чергу буде сприяти зростанню обсягів промислового виробництва, залученню кредитних ресурсів та інвестицій і в результаті знайде належне відображення у підвищенні рівня питомої ваги

власних доходів місцевих бюджетів, а також на фінансово-економічних можливостях місцевої влади [9].

Документом, що окреслює можливість держави і її територій та ув'язує їх із потребами та цілями розвитку є бюджетна резолюція (Основні напрями бюджетної політики на наступний період, яка до 1 червня, періоду, що передуює плановому, згідно ст.33 БКУ [2] передається КМУ до ВРУ для парламентських слухань бюджетної політики на наступний бюджетний період.

Аналіз вітчизняних бюджетних резолюцій останніх років засвідчив існування низки недоліків, серед яких чітко простежуються:

- систематичне порушення термінів затвердження, передбачених законом;
- недостатній рівень відкритості, прозорості, та обговорення із суспільством бачення Урядом майбутнього держави;

- огляд економічного стану розвитку економіки України та її регіонів практично відсутній, а перелік показників (номінальний ВВП, темпи зростання реального ВВП, індекс споживчих і виробничих цін, рівень безробіття, курс гривні до долара США) не вирізняється особливою достовірністю;

- викликають також питання визначення рівня державного боргу та механізмів його обслуговування;

- відсутність інформації щодо конкретного розміру частки перерозподілу ВВП через доходи зведеного бюджету та конкретизації розмірів мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму та рівня його забезпечення;

- надмірний перелік пріоритетів не підкріплений достатніми обсягами фінансування та можливостями української економіки;

- відсутність оцінки надходжень до державного та місцевих бюджетів, яка б ґрунтувалася на сценаріях розвитку української економіки тощо [5].

Іншими словами, такий важливий документ в системі бюджетування, який повинен виконувати завдання визначені БКУ, на жаль, перетворився в «бюрократичну формальність» та потребує серйозного вдосконалення. Доводиться констатувати, що бюджетна

Етап	Назва етапу	Нормативно-правова база
1-й етап (1990-2000рр.)	Становлення та зародження інституційної структури бюджетної політики	Закон України «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування» (від 07.12.1990р., №533-ХП); Декрет КМУ «Про місцеві податки і збори» (1993р.); Хартія про місцеве самоврядування (ратифікована в Україні в 1997р); Конституція України (1996 р.); Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997р.); Закон України «Про бюджетну систему» (1995р.)
2-й етап (2001-2009рр.)	Прийняття Бюджетного кодексу України; збалансування бюджетної політики	Бюджетний Кодекс України (2001р.); Указ Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики» (від 25.05.2001р., № 341/2001); Концепція застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі (розпорядження КМУ від 14.09.2002 № 538-р); Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» (від 08.09.2005р., №2850-ІУ); Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року (Постанова КМУ від 21.07.2006р., №1001); Концепцією реформування місцевих бюджетів (Розпорядження КМУ від 23.05. 2007 р. № 308-р)
3-й етап (2010-2013рр.)	Прийняття нового Бюджетного кодексу, модернізація бюджетної системи	Бюджетний Кодекс України (2010р.); Податковий кодекс України (2010р.); Постанови КМУ: «Про затвердження Порядку надання Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям і виконавчим органам відповідних місцевих рад середньострокових позик та їх погашення» (від 29.12.2010р., №1203); «Порядок покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів» (від 29.12.2010р., №1204); «Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень» (від 16.02.2011р., № 110); «Деякі питання розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів»(від 08.12.2010 р., № 1149); Наказ МФУ «Про затвердження Основних підходів до запровадження програмно- цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів»(від 02.08.2010 № 805)
4-й етап (з 2014р. і по даний час)	Бюджетна політика в умовах фінансової децентралізації	«Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні » (Розпорядження КМУ від 01.04.2014, № 333-р); «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» (Постанова КМУ 06.08.2014, № 385); Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи » (від 28.12.2014, № 71-УІІІ); Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо реформи міжбюджетних відносин)» (від 28.12.2014, № 79-VІІІ); Закон України «Про засади державної регіональної політики» (від 05.02.2015, №156-УІІІ); Указ Президента України про «Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» (від 12.01.2015, № 5/2015).

політика, сформована на такій базі, не відповідає достатньою мірою вимогам стратегічних завдань економічного і соціального розвитку держави та її територій. Реалізація бюджетної політики на місцевому рівні - це постійний процес досягнення заданих цілей, шляхом задіяння механізмів, функціональна структура яких, в тому числі, визначається рівнем розвитку фінансових відносин «держава-регіо-

ни». Цілком очевидно, що кожен механізм - це сукупність засобів, ресурсів, методів, які обираються відповідно до наперед визначених цілей. Основна місія реалізації бюджетної політики в сучасних умовах - забезпечення сталого соціально-економічного розвитку її територіальних одиниць, підвищення стандартів життя громадян, забезпечення фінансової стійкості та сприяння підвищенню конкурентоспроможності

Назва законодавчого акту	Дата прийняття та реєст. номер	Характеристика
Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні»	01.04.2014, № 333-р	Реалізація Концепції сприятиме: посиленню спроможності територіальних громад; доступності публічних послуг та підвищенню їх якості; створенню сприятливих правових умов для максимального залучення населення до прийняття управлінських рішень; утворенню об'єднаних територіальних громад; соціально-економічному розвитку ТГ та регіонів; визначенню чітких меж кожної АТО; забезпеченню розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування і органами виконавчої влади.
Закон України «Про співробітництво територіальних громад»	17.06.2014, №1508-VII	Спрямований на розширення можливостей громад вирішувати питання соціально-економічного розвитку своїх територій. Встановлює п'ять можливих форм співробітництва; визначає механізм такого співробітництва, його фінансування та контроль.
Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року»	06.08.2014, № 385 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1089 від 20.12.2017	Стратегія визначає цілі державної регіональної політики та основні завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, а також передбачає узгодженість державної регіональної політики з іншими державними політиками, які спрямовані на територіальний розвиток.
Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи»	28.12.2014, № 71-УІІ із змінами, внесеними згідно із Законом № 1728-VIII від 03.11.2016, ВВР, 2017, № 4, ст.37 - діє до 31 грудня 2018 року}	Полегшить ведення бізнесу в Україні; підвищить інвестиційну привабливість країни та її регіонів; дозволить досягти зменшення податкового навантаження на малий бізнес.

Складено на основі опрацювання відповідно зазначених нормативно-правових актів

її територій. Спробуємо зосередитися на проблемах формування та реалізації бюджетної політики. Для цього відстежимо хронологію формування та реалізації бюджетної політики в контексті її впливу на соціально- економічний розвиток регіонів. Враховуючи трансформаційні зміни системи державних фінансів та беручи до уваги специфіку розвитку сучасної економіки України загалом спробуємо виокремити чотири основні етапи розвитку бюджетної політики (рис.2).

Як бачимо, процеси становлення та розвитку бюджетної політики в Україні розпочалися із набуттям незалежності, а впродовж останніх років активно вдосконалюються.

На сьогоднішній день нормативно-правова база бюджетної політики включає чимало законів та підзаконних актів, водночас еволюція від централізованої системи управління фінанса-

ми до децентралізованої відбувається все ще занадто повільно. Попри свою незворотність, процеси фінансової децентралізації, наразі, не вирізняються системністю та не сприяють стимулюванню місцевої влади до нарощення власних дохідних джерел [5].

Виділивши низку проблем, які супроводжують процеси формування та реалізації бюджетної політики розвитку регіонів України впродовж останніх років обумовили започаткування реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, а також реформу системи міжбюджетних відносин [4]. До таких слід віднести такі:

- надмірна фінансова залежність регіонів від «центру» та потреба в розмежуванні фінансових потоків між «центром» і регіонами;
- дефіцит власних коштів місцевих бюджетів;

- недосконалі інструменти горизонтального та вертикального вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів в Україні;

- обмеження повноважень органів місцевого самоврядування на вирішення питань економічного розвитку регіонів та стимулювання пріоритетних напрямів;

- законодавче врегулювання місцевих податків та зборів тощо, призвели до, так званої, ресурсної залежності «зверху» [5].

В підсумку така ситуація призвела до послаблення функцій місцевих органів влади щодо формування і виконання місцевих бюджетів та асиметрії бюджетної ресурсозабезпеченості та фінансової незалежності.

На сьогоднішній день в Україні органи місцевого самоврядування повинні набути статусу реальних господарів території, які наділені усіма необхідними повноваженнями та фінансово-економічними ресурсами, що дозволять самостійно вирішувати місцеві проблеми та ефективно виконувати всі делеговані функції державою з метою забезпечення соціально-економічної стабільності та якісного розвитку територій.

Місцеві органи влади повинні набути позиції реально діючих суб'єктів за умови реалізації демократичних засад на усіх рівнях державної влади, окрім того необхідно постійно вдосконалювати механізм фінансово-бюджетної децентралізації в умовах євроінтеграції та глобалізації, саме для цього необхідно взяти наступні заходи:

- необхідно постійно зміцнювати ресурсну базу місцевих бюджетів заради забезпечення повноцінної дієздатності органів місцевого самоврядування;

- проводити своєчасне переформування міжбюджетних відносин, керуючись соціально-економічними показниками та динамікою фінансово- бюджетних процесів розвитку регіонів;

- належно підтримувати та впроваджувати інноваційні процеси (важелі, інструменти) у бюджетну систему для реального посилення економічного потенціалу територіальних одиниць;

- коректне формування заохочень та стимулів, щодо нарощування обсягів власних джерел фінансування місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування;

- повноцінне використання програмно-цільового методу у плануванні та виконанні місцевих бюджетів на довготривалий період;

- забезпечити дієвість та ефективність фінансового контролю на державному, регіональному та місцевому рівнях.

Науково-обґрунтований підхід до формування регіональної бюджетної політики дозволить раціонально використовувати сукупність взаємодіючих механізмів розвитку людського потенціалу, модернізації економіки, стійкого соціально-економічного розвитку, екологічної безпеки, а також інноваційного механізму з метою забезпечення вищого рівня життя населення[9].

Визначені проблеми формування та реалізації бюджетної політики розвитку територій України потребують нового осмислення в умовах фінансової децентралізації, а також слугуватимуть підґрунтям для проведення подальшого аналізу та оцінювання тенденцій формування та реалізації бюджетної політики розвитку, що в майбутньому дасть змогу сформулювати основні напрями бюджетного стимулювання соціально-економічного розвитку територій України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний менеджмент / [В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.] ; за заг. ред. В. Федосова. - К.: КНЕУ, 2004. - 864 с.

2. Бюджетний кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI Редакція від 01.01.2018, підстава 1763-19, 1793-19, 2125-19, 2233-19, 2246-19 Електр. ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

3. Василик О.Д. Теорія фінансів: [монографія] / О.Д.Василик. – К.: НІОС, 2000. – 416 с

4. Возняк Г. В. Бюджети участі як новітні інструменти реалізації бюджетної політики / Г. В. Возняк //

Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції [«Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання: сучасний стан та перспективи»], (Одеса, 16-17 травня 2017 р.) . — Одеса, 2017. — С. 195-197.

5. Возняк Г.В. Бюджетна політика розвитку регіонів України: сучасна парадигма та орієнтири подальших реформ: [монографія] / Г.В. Возняк; НАН України. - Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», 2016. - 520 с.

6. Економічна енциклопедія: у 3-х т. Т 1. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. - К.: Академія, 2000. - 864 с.

7. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. Редакція від 24.02.2018, підстава 2268-19 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

8. Ливдар М.В. Вплив бюджетної політики на соціально-економічний розвиток регіону. Економіка і суспільство Вип. №2-2016 .

9. Myronenko, M.Yu. (2014). Rol derzhavy u formuvanni proqram sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv v umovakh hlobalizatsii [The role of the state in shaping socio-economic development of regions in conditions of globalization]. Investytsii: praktyka i dosvid – Investment: practice and experience, 23, 126-29 [in Ukrainian].

10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (Редакція станом на 27.02.2018) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

REFERENCES

1. Byudzhethnyy menedzhment / [V. Fedosov, V. Oparin, L. Safonova ta in.]; za zah. red. V. Fedosova. - K.: KNEU, 2004. - 864 s.

2. Byudzhethnyy kodeks vid 08.07.2010 № 2456-VI Redaktsiya vid 01.01.2018, pidstava 1763-19, 1793-19, 2125-19, 2233-19, 2246-19 Elektr. resurs. Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

3. Vasylyk O.D. Teoriya finansiv: [monohrafiya] / O.D.Vasylyk. - K.: NIOS, 2000. - 416 s.

4. Voznyak H. V. Byudzhety uchasti yak novitni instrumenty realizatsiyi byudzhethnoyi polityky / H. V. Voznyak // Materialy IV Mizhnarodnoyi naukovo- praktychnoyi konferentsiyi [«Finansovi aspekty rozvytku derzhavy, rehioniv ta sub'yektiv hospodaryuvannya: suchasnyy stan ta perspektyvy»], (Odesa, 16-17 travnya 2017 r.) . — Odesa, 2017. — S. 195-197.

5. Voznyak H.V. Byudzhethna polityka rozvytku rehioniv Ukrayiny: suchasna paradyhma ta oriyentyry podal'shykh reform: [monohrafiya] / H.V. Voznyak; NAN Ukrayiny. - L'viv: DU «Instytut rehional'nykh doslidzhen' imeni M.I. Dolishn'oho NAN Ukrayiny», 2016. - 520 s

6. Ekonomichna entsyklopediya: u 3-kh t. T 1. / Redkol.: S.V. Mochernyy (vidp. red.) [ta in.]. - K.: Akademiya, 2000. - 864 s.

7. Zakon Ukrayiny «Pro mistseve samovryaduvannya v Ukrayini» vid 21.05.1997 r. №280/97-VR. Redaktsiya vid 24.02.2018, pidstava 2268-19 [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

8. Lyvdar M.V. Vplyv byudzhethnoyi polityky na sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok rehionu. Ekonomika i suspil'stvo Vyp. №2-2016.

9. Myronenko, M.Yu. (2014). Rol derzhavy u formuvanni proqram sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv v umovakh hlobalizatsii [The role of the state in shaping socio-economic development of regions in conditions of globalization]. Investytsii: praktyka i dosvid – Investment: practice and experience, 23, 126-29 [in Ukrainian].

10. Podatkovy kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI (Redaktsiia stanom na 27.02.2018) [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>